

Oppsummering fra NIMs møter med representanter for de nasjonale minoritetene i Norge

1. Innledning

Siden januar 2021 har NIM hatt en rekke møter med representanter for de nasjonale minoritetene i Norge. Vi har hatt møter både med organisasjoner som får, og de som ikke får driftsstøtte. Det har vært viktig for NIM også å møte de mindre organisasjonene som ikke får driftsstøtte ettersom de ikke har hatt samme mulighet til å delta på kontaktforum med myndighetene.

Formålet med møtene har vært å få en bedre forståelse av menneskerettslige utfordringer som de ulike nasjonale minoritetene møter og hvilke saker som er viktige for dem, samt bidra til dialog og brobygging.

Det ble til sammen holdt ni møter over Teams i perioden januar-mars 2021. Kontaktmøter ble holdt med følgende organisasjoner: Det mosaiske trossamfunn, Det jødiske samfunn i Trondheim, Skogfinske interesser i Norge, Romsk råd og Romano Kher, Taternes Landsforening, Landsorganisasjonen for Romanifolket, Taterne/romanifolkets menneskerettighetsforening, Norske Kveners Forbund og Norsk-finsk interesseorgan. I tillegg ble Kvenlandsforbundet og Norsk-finsk forbund invitert.

Nedenfor følger en gjennomgang av hovedpunktene og diskusjonene som kom frem under møtene.¹

2. Felles utfordringer

2.1. Manglende kunnskap om nasjonale minoriteter

Et gjennomgangstema i møtene NIM har hatt med representanter for de nasjonale minoritetene er deres følelse av å være usynliggjort i samfunnet og at de ofte blir møtt med uvitenhet. Mangelen på kunnskap om nasjonale minoriteter og om statens forpliktelser overfor de nasjonale minoritetene, ble fremhevet som en hovedutfordring. I

¹ NIM har i denne tidsperioden kun møtt med de personene som er organiserte og som er representanter for hver av de fem nasjonale minoritetene.

denne sammenheng ønsket de å påpeke behovet for økt kunnskap om sin historie, kulturer, språk og rettigheter, både i statsadministrasjonen og i kommuner.

Kjennskap til nasjonale minoriteter og kunnskap om deres rettigheter er en forutsetning for å sikre likeverdige tjenester og å motvirke diskriminering og fordommer overfor nasjonale minoriteter i samfunnet. Vi viser i denne forbindelse til stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter i Norge (Meld. St. 12 (2020–2021)) kap. 4.4 *Kjennskap til nasjonale minoriteter i befolkningen*, hvor det blant annet heter at de nasjonale minoritetsgruppene er små, og at det er forholdsvis få som kjenner til nasjonale minoriteter blant majoritetsbefolkningen.

I lys av en manglende kjennskap til og kunnskap om nasjonale minoriteter blant majoritetsbefolkningen, kombinert med det viktige opplysningsarbeidet og gode erfaringer med samiske og jødiske veivisere, kan liknende ordninger også for den romske minoriteten, tater/romanifolket, kvenene/norskfinnene og skogfinnene være et viktig tiltak for å styrke kunnskapen i befolkningen.

2.1.1. Behovet for mer forskning

I rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter fremgår det av artikkel 12 første ledd at det skal fremmes kunnskap og forskning om de nasjonale minoritetene.²

Ønske om mer forskning som undersøker både historien til de ulike folkegruppene, men også spesifikke utfordringer som nasjonale minoriteter møter i dagens samfunn, ble tatt opp i våre møter. Manglende forskning vedrørende nasjonale minoriteters situasjon i dag har også blitt påpekt av flere instanser, bl.a. av Europarådet i forbindelse med behandling av rapporter fra Norge om gjennomføring av rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter, Bufdir,³ og Institutt for samfunnsforskning.⁴

Forskningsprosjekter kan for eksempel omhandle nåtidige konsekvenser av tidligere assimilering- eller ekskluderingspolitikk overfor de ulike minoritetene, eller prosjekter om diskriminering, levekår, tilgang til helsetjenester og helse-situasjon, boligsituasjon, sysselsetting, utdanning og effektiv deltakelse. I denne forbindelse er det positivt at departementet planlegger å få kartlagt diskriminering av ulike grupper på boligmarkedet.

Det finnes lite kunnskap om rasisme, diskriminering og hatefulle ytringer som nasjonale minoriteter blir utsatt for. I stortingsmeldingen påpekes det likevel at det som finnes av kvalitativ forskning viser at nasjonale minoriteter opplever diskriminering i større grad enn befolkningen for øvrig. Det gjelder særlig romer. For å møte disse utfordringene på

² Rammekonvensjonen artikkel. 12, nr. 1.

³ Bufdirs kunnskapsportal, se: [Samer, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn \(bufdir.no\)](https://www.bufdir.no/samer-nasjonale-minoriteter-og-personer-med-innvandrerbakgrunn)

⁴ Arnfinn H. Midtbøen og Hilde Lidén, DISKRIMINERING AV SAMER, NASJONALE MINORITETER OG INNVANDRERE I NORGE EN KUNNSKAPSGJENNOMGANG, ISF, Rapport 2015:01.

best mulig måte, synes det derfor å være behov for mer kunnskap om de konkrete utfordringene enkelte nasjonale minoriteter møter.

2.2. Manglende kunnskap om nasjonale minoriteter i forvaltningen

Mangelen på kunnskap om og kjennskap til de nasjonale minoritetene og regelverket i forvaltningen, herunder i førstelinjetjenesten og i kommuneadministrasjonen ble tatt opp av flere organisasjoner. Dette gjelder særlig de forpliktelser som både kommuner og sentrale myndigheter har overfor de fem nasjonale minoritetene og den manglende kjennskapen til blant annet rammekonvensjonen og språkpakten. Generell kunnskap om og innsikt i historien og kulturene til folkegruppene er også mangelfull.

Etter Grunnloven § 92 er det statens myndigheter, inkludert fylkeskommuner og kommuner, som skal sikre og respektere menneskerettighetene, herunder rettighetene til personer som tilhører nasjonale minoriteter. Det er viktig at betydningen av dette tydeliggjøres og at ansatte bevisstgjøres, særlig i de mest berørte kommunene. Dette er særlig viktig i forhold til forebygging av diskriminering, dialog og målrettet politikkutforming.

Det fremgår av stortingsmeldingen at regjeringen ønsker å styrke kunnskapen om nasjonale minoriteter i fylkeskommuner og kommuner. Her omtales flere tiltak som kan bidra til et kunnskapsløft i forvaltningen med et særlig fokus på statsforvaltere, fylkeskommuner og kommuner om rettighetene til nasjonale minoriteter. Betydningen av at offentlige instanser bl.a. alle i førstelinjetjenesten inkludert NAV har god kunnskap om minoritetsgruppene og rettighetene de har, nevnes også i innstillingen til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen.⁵

2.3. Effektiv deltakelse

Nasjonale minoriteters rett til effektiv deltakelse fremgår av rammekonvensjonen artikkel 15.⁶ I møtene NIM holdt påpekte flere av representantene for de ulike minoritetsgruppene at de ikke opplever at retten til effektiv deltakelse ivaretas. Dette kommer blant annet til uttrykk i Norske kveners forbunds skyggerapport til Norges femte rapport om gjennomføring av rammekonvensjonen. Her heter det blant annet at «Vi opplever ikke at forutsetningene er til stede for å sikre effektiv deltakelse i offentlige anliggender som berører oss på hverken statlig, regionalt eller kommunalt nivå av offentlig forvaltning».⁷

⁵ Stortinget, Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen, Innst. 324 S. s.8.

⁶ Rammekonvensjonen artikkel 15.

⁷ Norske kveners forbund, Skyggerapport til Europarådet, 18. desember 2020. Se: <https://kvener.no/2020/12/forbundet-avleverte-skyggerapporten-til-europaradet/> s.19.

I stortingsmeldingen kap. 4.2.1 tydeliggjør regjeringen hva de legger i begrepet «effektiv deltakelse». En klargjøring av hvilket ansvar fylkeskommuner og kommuner har, vil bidra til å sikre dialog og effektiv deltakelse. Flere organisasjoner så det som positivt at det er lagt opp til dialog med nasjonale minoritetsorganisasjoner hver for seg, i tillegg til Kontaktforum. Det vil være vanskelig å utforme treffsikre tiltak uten at de som er berørte er med i utforminga.

2.4. Finansiell støtte

Minoritetsorganisasjonene fremhevet at det arbeidet de utfører er nødvendig for å videreføre minoritetenes kulturer, språk og tradisjoner til neste generasjon. Mye av dette arbeidet utføres som dugnadsarbeid. Det ble fra flere hold påpekt at manglende midler og ressurser vanskeliggjør dette arbeidet.

Noen representanter fra de nasjonale minoritetene påpekte også at det stilles omfattende krav til søknader om økonomisk støtte. De mindre organisasjonene understreket at dette kan være ekstra utfordrende for dem med færre ressurser og at det kunne føre til at større organisasjonene utkonkurrerer de mindre. Flere representanter fra de nasjonale minoritetene ønsker at det skal bli lettere å søke om tilskudd og at prosessen i dag er for omfattende, og at søknadsprosesser forenkles. Et forslag som ble nevnt er å vurdere å opprette et såkalt småpottfond, som kan gjøre det lettere for mindre organisasjoner å søke om tilskudd.

3. Spesifikke utfordringer som representanter fra de nasjonale minoritetene belyste

3.1. Den jødiske minoriteten

3.1.1. Eldre jøders rettigheter

Den manglende kunnskapen om nasjonale minoriteters rettigheter blant kommunale myndigheter ble løftet frem som en utfordring fra en rekke representanter, deriblant Det mosaiske trossamfunn. Det mosaiske trossamfunn informerte om at eldre jøder har opplevd å få avslag fra kommuner på søknader om å flytte til jødisk bo- og seniorsenteret i Oslo. Det ble i denne forbindelse vist til at Norge har sluttet seg til Terezin-erklæringen, som blant annet viser til at eldre holocaust-overlevende og andre ofre for naziforfølgelsene har behov for sosial hjelp og medisinsk oppfølging. Det fremgår videre av rammekonvensjonen artikkel 5 nr. 1 at partene er forpliktet til å «fremme de forutsetningene som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, det vil si deres religion, språk, tradisjoner og kulturarv».⁸

⁸ Rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter, artikkel 5.

Klarere retningslinjer og kjennskap til rammekonvensjonen for nasjonale minoriteter og myndighetenes, herunder kommuners forpliktelser overfor de nasjonale minoritetene vil være et viktig element for å styrke en trygg alderdom for eldre jøder i landet.

3.1.2. Trossamfunnsloven

I møtet med Det mosaiske trossamfunn ble også trossamfunnsloven løftet frem. I den nye trossamfunnsloven § 18 *Rett til fri ved religiøse høytidsdager* fremgår det at «Personer som har andre religiøse høytidsdager enn de offentlige helligdagene, har rett til fri fra arbeid, skolegang, tjenesteplikt og lignende i opptil to selvvalgte dager hvert år i forbindelse med høytider etter sin religion».⁹ Dette ble fremhevet som en utfordring for de norske jødene, fordi man i jødedommen har 13 helligdager.

Det mosaiske trossamfunn påpekte at å kunne opprettholde og videreføre tradisjoner og helligdager er for mange en viktig del av det å være jødisk, men at trossamfunnsloven, slik den er formulert i dag, kan vanskeliggjøre dette for noen.

3.1.3. Antisemittisme

Under NIMs møter med Det mosaiske trossamfunn i Oslo og Det jødiske samfunn i Trondheim ble det påpekt at det er en rekke jøder som vegrer seg for å stå frem som jøder i offentligheten. Dette sammenfaller også med hva foreliggende forskning dokumenterer, hvorav mer enn 60% av jødene unngår noen ganger å vise sin religiøse tilhørighet av redsel for negative holdninger.¹⁰

Det er storsamfunnets ansvar å motarbeide antisemittisme, ikke den jødiske minoritetens oppgave, noe myndighetene selv har påpekt. Til tross for at HL-senterets holdningsundersøkelse viser en reduksjon i antisemittiske holdninger blant den generelle befolkningen, oppgav det mosaiske trossamfunn i møtet at over 70 % av den jødiske minoriteten sier at de opplever en økning i antisemittisme i Norge.¹¹ Ifølge representanter fra Det mosaiske trossamfunn kan noe av dette skyldes at majoritetssamfunnet ikke ser antisemittisme når man støter på det, eller at det ikke gjenkjennes som antisemittisme.

Angrepene mot synagogen i Oslo og Trondheim og trusler mot den jødiske minoriteten ble også tatt opp og opplevelsen av utrygghet og frykt bl.a. knyttet til en økt trussel fra høyreekstreme miljøer siden 2019.¹² At flere jøder i dag opplever økt antisemittisme i Norge kan trolig også ses i sammenheng med en økning i antall personer som uttrykker

⁹ Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven), § 18 *Rett til fri ved religiøse høytidsdager*.

¹⁰ Bufdirs kunnskapsportal: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/Diskriminering/

¹¹ Kontaktmøte med Det mosaiske trossamfunn, 12. januar 2021.

¹² Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Handlingsplan mot antisemittisme 2021-2023 – en videreføring.

støtte til høyreekstreme terroraksjoner og den økende radikaliseringen til høyreekstremisme.¹³

De nye tiltakene som bl.a. registrering av antisemittisme på sosiale medier samt at alle politidistrikt nå skal registrere antisemittisme som motiv for hatkriminalitet ble løftet frem som viktige tiltak.

3.2. Den skogfinske minoriteten

3.2.1. Formidling og kultur

I møte med representanter for den skogfinske minoriteten ble utfordringer knyttet til Norsk Skogfinsk Museum adressert. Representantene fra Skogfinske interesser i Norge var glade for at det har blitt bevilget 5 millioner kroner til oppstart av museumsbygg for Norsk Skogfinsk Museum i statsbudsjettet for 2021. De skogfinske representantene uttrykte imidlertid bekymring over kravet om faglig samarbeid og en mulig sammenslåing med Anno museet. De argumenterte for at dette vil redusere Norsk Skogfinsk Museums mulighet til å fremme skogfinners kultur, historie og tradisjoner, da Anno museet ikke jobber eksplisitt med å fremme den skogfinske historien og kulturarven.

3.2.2. Navneloven og rammekonvensjonen

Representanter fra den skogfinske minoriteten påpekte at en viktig sak for dem er å ta tilbake originale slektsnavn som har gått tapt under assimileringspolitikken som tidligere ble ført.¹⁴ Representanter for den skogfinske minoriteten forklarte at de har hatt en utfordring med å ta tilbake tradisjonelle skogfinske navn og vise til navneloven § 4.¹⁵

Det fremgår av artikkel 11 nr. 1 i rammekonvensjonen at «Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å bruke sitt etternavn (patronymikon) og fornavn på minoritetsspråket, samt rett til offisiell anerkjennelse av dem, på en måte som er fastsatt i deres rettssystem».

3.2.3. Kartverket

Ifølge representantene for den skogfinske minoriteten har Kartverket opp igjennom årene prioritert den norskspråklige navneformen på gårder, sjøer, myrer, berg osv. i den grad det fantes. Ifølge de skogfinske representantene, inneholder de offisielle kartene bare et

¹³ Nasjonal trusselvurdering 2021, se: <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/>

¹⁴ Dette har blitt beskrevet av Nesholen som forklarer hvordan «Skogfinnene ble av norske myndigheter innskrevet i offentlige dokumenter med norsk navnestruktur; Heikki Orainen ble Henrik Henriksen [...]». Et resultat av dette er en usynliggjøring av skogfinnene i offentlig materiale, se Birger Nesholen, *Skogfinnene i Norge – historie og kultur* i Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge, Anne Bonnevie Lund og Bente Bolme Moen (red.) Fagbokforlaget, 2010, s. 64.

¹⁵ Navneloven § 4 første ledd nr. 1.

lite antall finske stedsnavn på Finnskogen, hvor majoriteten av skogfinnene bor.¹⁶ Representantene fra skogfinske interesser i Norge ønsker at det skal gjøres en ny vurdering av denne praksisen.

Det fremgår av rammekonvensjonen artikkel 11 nr. 3 at «I områder som tradisjonelt er bebodd av et betydelig antall personer som tilhører en nasjonal minoritet, skal partene [...] søke å fremvise tradisjonelle stedsnavn, gatenavn og andre topografiske angivelser beregnet på allmennheten, også på minoritetsspråket når det er tilstrekkelig etterspørsel etter slike angivelser».¹⁷

3.3. De norske romene og tater/romanifolket

NIM har hatt flere møter med de norske romene og tater/romanifolket. Vårt inntrykk etter disse møtene er at situasjonen for flere fortsatt er vanskelig. Det fremkom under møtene med de ulike organisasjonene til tater/romanifolket og de norske romene at de i stor grad står overfor lignende utfordringer. Vi har derfor valgt, der det er naturlig, å se på disse utfordringene samlet.

3.3.1. Diskriminering, fordommer og mistro

Både representanter for de norske romene og tater/romanifolket forteller om opplevelser med å bli møtt med uvitenhet, mistro, fordommer og diskriminering i møte med offentlige tjenester eller på andre arenaer. Blant annet i barnevernet, i NAV, på bolig- og arbeidsmarkedet, i møte med helsevesen, politi, på campingplasser eller på kjøpesentre. Negative holdninger til romanifolket/taterne og de norske romene er høyst til stede den dag i dag. Dette ble påpekt av samtlige representanter og sammenfaller med hva foreliggende forskning på feltet dokumenterer.¹⁸ I tillegg påpekes det også i stortingsmeldingen at mye «tyder på at levekårene for den romske minoriteten er langt dårligere enn for resten av befolkningen».¹⁹

¹⁶ Nesholen har påpekt det samme og argumenterer for at «Dette har bidratt til å skjule skogfinnenes kulturelle, språklige og befolkningsmessige dominans i Finnskogsområdet», Birger Nesholen, «Skogfinnene i Norge – historie og kultur» i *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge*, Anne Bonnevie Lund og Bente Bolme Moen (red.) Fagbokforlaget, 2010, s. 64.

¹⁷ Rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter, art. 11 nr.3.

¹⁸ Se blant annet: Aarset, Monica Five og Lidén, Hilde, *Historiens betydning for rom og romanifolks/tateres situasjon i dag*, Brandal, Nik., Døving, Cora Alexa og Plesner, Ingvill Thorson (red.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo 2017. Fævelen, Malin J, *Rom for forskjell? Barnevernstjenestens møte med norske romer*, Fontene forskning 2/2016, årgang 9, s.16–28. Se også: *HL-senteret, Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter*, HL-senteret, Oslo 2012. Og: *HL-senteret, Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017. Befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie*. Christhard Ho mann og Vibeke Moe (red.), HL-senteret, desember 2017. Samt: Brekke, Jan-Paul mfl. *Etnisk og religiøs mangfold i arbeidslivet: Holdninger, erfaringer, diskriminering og praksis*, Institutt for samfunnsforskning, Rapport 2020:3. Rosvoll, Maria og Natasha Bielenberg (2012). *Antisiganisme, stereotyper og diskriminering av rom*, Temahefte; HL-senteret.

¹⁹ Stortingsmelding om nasjonale minoriteter s. 21.

I NIMs møter med den romske minoriteten og tater/romanifolket var det en utbredt holdning at det ikke har noen hensikt å klage til diskrimineringsnemda eller andre klageinstanser, da de mente at dette sjelden fører frem. De svært lave tallene av rapporterte tilfeller av antisiganisme, som bl.a. årlig føres av Oslo politidistrikt,²⁰ kan også indikere dette når det gjelder folkegruppen romer. Tater/romanifolket henvender seg også sjelden til LDO for å rapportere om diskriminering.²¹ En utbredt holdning blant minoritetsgruppene om at det ikke nytter å rapportere eller oppsøke offentlige tjenester som politi eller klageinstanser ved opplevelser av diskriminering, hatefulle ytringer eller hatkriminalitet mener NIM er bekymringsfullt.

Ønsket om en egen handlingsplan mot antisiganisme ble også fremmet i NIMs møte med Romano Kher.

3.3.2. Helsehjelp

I møter med de norske romene og tater/romanifolket ble traumer etter overgrepene og ekskludering- eller assimileringspolitikken belyst. Flere fra folkegruppene bærer på store traumer den dag i dag. I møte med helsevesenet møtes de ofte med uvitenhet og lite kjennskap til overgrepene folkegruppene har opplevd. Det ble hevdet at det sjelden tas kulturelle hensyn i helsesituasjoner. Det ble opplyst at mange tater/romanifolk og norske romer er i en vanskelig situasjon og det meldes om opplevelser knyttet til mobbing og/eller selvmord og en manglende oppfølging og hjelp. Det snakkes også lite om disse utfordringene innenfor folkegruppene.

Det finnes svært lite eller ingen forskning som undersøker helsesituasjonen til nasjonale minoriteter i Norge i dag.²² I lys av historiens overgrep og utfordringene som nevnes i NIMs møter er det blitt fremhevet at myndighetene bør vurdere om det finnes tiltak som kan igangsettes for å sikre at minoritetsgruppene får den helsehjelpen de har behov for og forskningsprosjekter som kan undersøke tilgang til helsetjenester og helse-situasjonen for nasjonale minoriteter generelt.

3.3.3. Språk

Språk er et viktig element for tilhørighet, identitet og kulturarv. Romanes, som er språket til de norske romene og romani, som er språket til tater/romanifolket er anerkjente minoritetsspråk i Norge. Norske myndigheter har påtatt seg forpliktelser knyttet til å

²⁰ I 2020 var det én anmeldelse registrert som antisiganisme i Oslo politidistrikt. Se: <https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/oslo/rapporter/anmeldt-hatkriminalitet-oslo/anmeldt-hatkriminalitet-i-oslo-2020.pdf> s.13.

²¹ NOU:7 2015, s. 119.

²² En av få forskningsrapporter som undersøker dette er: Marita Melhus og Ann Ragnhild Broderstad, FOLKEHELSEUNDERØKSELSEN I TROMS OG FINNMARK. Tilleggsrapport om samisk og kvensk/norskfinsk befolkning, Senter for samisk helseforskning.

videreføre, styrke og fremme minoritetsspråkene, etter blant annet minoritetsspråkpakten, rammekonvensjonen artikkel 10 og 14, samt UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven.

I møte med minoritetene ble språkkrettigheter tatt opp. Når det gjelder tater/romanifolket ble det argumentert for at det er en mangelfull satsing på språkbevarende og revitaliserende tiltak. Her ble en språkapp som Kulturrådet har bevilget midler til å utforme nevnt, samt tilskuddet for opprettelse av *Romanifolket/taternes språkråd*. Ifølge representantene er det behov for bred satsing og økonomiske bevilgninger til dette arbeidet. Når det gjelder romanes, som er språket til de norske romene ble det påpekt at det er få tiltak som er igangsatt for å styrke romanes som skriftspråk. I tillegg ble det av representanter for romene fremhevet at myndighetenes tiltak må sees i lys av at de i hovedsak snakker romanes som morsmål, og at mange derfor kanskje ikke føler seg komfortable med å snakke norsk i kontakt med myndigheter, barnevern, helsetjenester og NAV.

Manglende læremidler og lærere er fortsatt en utfordring for å kunne styrke minoritetsspråkene romanes, romani og kvensk, som også påpekes i innstillingen til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen.²³ Representantene for minoritetsgruppene forklarte at de kjemper for at barn som vokser opp i dag skal lære minoritetsspråkene og at dette er nødvendig for å gjøre dem tryggere i sin identitet som kvensk, romsk eller tater/romani og for å kunne videreføre språkene til neste generasjon.

3.3.4. Skole

Reising er fortsatt for flere en viktig del av å være tater/romanifolk og romer, men det ble påpekt at det norske skolesystemet ikke er godt tilrettelagt for et slikt levesett. Dette er også noe som Høstmælingen m.fl. påpeker i sin kommentar til barnekonvensjonen og barns rettigheter i Norge (2020).²⁴ I opplæringsloven gis det ikke noen særskilte rettigheter for barn med tater/romanibakgrunn eller romsk bakgrunn. I paragraf § 2-11 åpnes det opp for at kommunen kan gi mulighet for at den enkelte elev, etter søknad, kan få permisjon inntil to uker i den grad skolen mener det er forsvarlig.²⁵ I den nevnte stortingsmeldingen, påpekes det at retten og plikten til grunnskoleopplæring «[...] gjelder barn og unge med romani-/taterbakgrunn på lik linje med alle andre».²⁶ Det kan i lys av dette forstås som at det verken gis unntak eller at det åpnes for at skolegang i perioder kan tilpasses for barn med romer eller tater/romanibakgrunn. FNs komité for

²³ Stortinget, Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen, Innst. 324 S. s.8.

²⁴ Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, 4. utgave, Universitetsforlaget, 2020, s. 307.

²⁵ Opplæringsloven, § 2-11.

²⁶ Meld. St. 12 (2020-2021) s. 56.

økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter²⁷, FNs komité mot rasediskriminering²⁸ og Europarådets ministerkomité²⁹ har uttrykt bekymring overfor det høye skolefraværet til de norske romene og gitt anbefalinger til norske myndigheter om å bedre tilrettelegge skolegang for minoritetsbarn som reiser. Å bedre tilrettelegge for minoritetsbarn som reiser kan bl.a. løses ved at skoler tilbyr fjernundervisning, som bl.a. blir tilbudt elever under pandemien.

Tiltaket «Skolelos for romelever» ble trukket frem som et viktig tiltak som styrker læringsutbyttet for disse elevene.

3.3.5. Barnevernet

Minoritetsbarns rett til å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, samt rett til å lære sitt minoritetsspråk fremgår av blant annet barnekonvensjonen artikkel 30³⁰ og rammekonvensjonens artikkel 5,³¹ og artikkel 14.³²

Det finnes lite tilgjengelig statistikk om hvor mange barn som er plassert i fosterhjem med samme minoritetsbakgrunn som dem selv i Norge.³³ Både i møter med den romske minoriteten og tater/romanifolket, ble det påpekt at majoriteten av romske barn og barn av tater/romanifolket plasseres i fosterfamilier som ikke har tilknytning til minoritetsgruppene. En av representantene fortalte også at tilhørighet til tater/romanifolket fremdeles har blitt brukt som grunnlag for omsorgsovertagelse.³⁴

Under møtene med både den romske minoriteten og tater/romanifolket ble det fremhevet at tilrettelegging av kultur og språkbevarende tiltak for barn av tater/romanifolket og de norske romene i fosterhjem eller i institusjoner er ikkeeksisterende. Det vises til at FNs barnekomite i 2018³⁵ og FNs komité for økonomiske

²⁷ FNs komité for økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter, Concluding Observations:

(13. desember 2013) avsnitt 24. Se også komiteens siste konkluderende merknad til Norge, E/C.12/NOR/CO/6 fra 2020: [G2007978 \(1\).pdf](#) s. 8.

²⁸ FNs komité mot rasediskriminering, Concluding observations CERD/C/NOR/CO/23-24, s. 6.

²⁹ Resolusjon CM/ResCMN(2018)6 om Norges gjennomføring av rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter, vedtatt av ministerkomiteen 2. mai 2018, s. 1-2.

³⁰ Barnekonvensjonen artikkel 30.

³¹ Rammekonvensjonen artikkel 5. Nr. 1.

³² Rammekonvensjonen artikkel 14. Nr. 1.

³³ Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Femte periodiske rapport Norge. KMD 2020. s. 10

³⁴ I et bakgrunnsnotat TV 2 har fått tilgang til, heter det at Bufdir i ettertid har fått kjennskap til at foreldres tater/romanibakgrunn i enkelte tilfeller har blitt brukt som argument i barnevernsaker. Se: [Taterbakgrunn brukes mot foreldre i barnevernsaker \(tv2.no\)](#)

³⁵ FNs barnekomité, Concluding Observations: CRC/C/NOR/CO/5-6, s. 7.

sosiale og kulturelle rettigheter påpekte bekymring over minoritetsbarn i institusjoner og fosterhjem i sin konkluderende merknad til Norge i 2020.³⁶

De norske romene og tater/romanifolket informerte om at det ofte er liten kontakt mellom barna og deres biologiske familier. Mangelfull kontakt vanskeliggjør muligheten for minoritetsbarna til å lære romanes eller romani, å utvikle sin identitet samt å ta del i sin kultur og tradisjoner. Dette kan føre til tap av familieband og kulturell identitet, både for det enkelte barnet, samt for de den romske minoriteten og tater/romanifolket som helhet.

Minoritetsgruppene understreket at det for dem er svært viktig at barnevernet kan prioriterer å rekruttere fosterfamilier som tilhører samme minoritet og å styrke forståelsen for romsk, samt tater/romanifolkets kultur i barnevernet, i fosterhjem og på institusjoner. Viktigheten av at dette blir fulgt opp av barnevernet og at kommunikasjon og dialog mellom barnevernet og de norske romene og tater/romanifolket styrkes, ble understreket.

Denne utfordringen påpekes også i Romano Khers skyggerapport til Norges femte rapport om gjennomføring av rammekonvensjonen.³⁷ Det ble også fremhevet at Romano Kher kan spille en viktig rolle i dette arbeidet overfor de norske romene.

3.3.6. Tilgang til arbeidsmarkedet

I NIMs møter med både den romske minoriteten og tater/romanifolket, ble utfordringer knyttet til arbeidsmarkedet trukket frem. Det ble etterlyst tiltak som er mer tilrettelagt for minoritetene og som er kultursensitive. Det ble opplyst at flere innenfor folkegruppene bytter navn eller skjuler sin minoritetsbakgrunn på jobbintervju. De skulle gjerne sett tiltak for å styrke sysselsettingen, samt læringsordninger og tiltak for å bedre tilrettelegge for norske romer samt tater/romanifolket på arbeidsmarkedet fremover.

Det finnes lite forskning som tar for seg diskriminering overfor nasjonale minoriteter, men at negative holdninger, mistro og diskriminering mot minoritetsgruppene forekommer på arbeidsmarkedet har likevel blitt påpekt i enkelte forskningsrapporter de siste årene.³⁸ Videre har også FNs rasediskrimineringskomité uttrykt bekymring over tilfeller av diskriminering på arbeids- og boligmarkedet overfor romer og tater/romanifolket og påpeker mangelen på konkrete tiltak.³⁹

³⁶ FNs komité for økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter, Concluding Observations: E/C.12/NOR/CO/6, s. 5.

³⁷ Romano Kher: Alternative Report on Norway for The Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2020, s. 2.

³⁸ Etnisk og religiøs mangfold i arbeidslivet - holdninger, erfaringer, diskriminering og praksis. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. s. 9 Se også Aarset, M., & Nordvik, R. (2015). Dagens situasjon. Levekår blant tatere/romanifolk. Vedlegg G til NOU 2015: 7. Og Midtbøen, A. H., & Lidén, H. (2015). Diskriminering av samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge - en kunnskapsgjennomgang. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

³⁹ Concluding observations on the combined twenty-third and twenty-fourth periodic reports of Norway* CERD/C/NOR/CO/23-24, (c), s. 6 (23). January 2019.

3.3.7. NOU 2015:7

I møte med tater/romanifolket ble også oppfølging av NOU 2015:7 tatt opp. Flere saker ble nevnt, blant annet utfordringer knyttet til manglende tillitt til myndighetene og at flere av representantene påpekte at de ikke føler at de selv har hatt en reell deltakelse i oppfølging av NOU 2015:7, men føler seg utelukket i denne prosessen.

3.4. Kvener og norskfinner

I møtet med representanter for Norske kveners forbund ble bl.a. følgende utfordringer fremhevet.

3.4.1. *Opplæring i kvensk for alle kvenske barn*

I likhet med de andre minoritetene er mangelen på kjennskap til og kunnskap om de nasjonale minoritetene og deres rettigheter blant kommunale myndigheter og førstelinjetjenesten en utfordring. For representanter fra Norske kveners forbund utspiller dette seg bl.a. ved opplevelsen av at flere kommuner er motvillige til å tilrettelegge for at barn skal kunne lære kvensk på skolen. Representantene mener at kvensk blir gjort for lite relevant i kommuner og at en rekke kommuner ikke ser behovet for tilrettelegging. Ifølge opplæringsloven § 2-7 har elever med kvensk/norskfinsk bakgrunn rett til opplæring i kvensk eller finsk når minst tre elever ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det.⁴⁰ Det bor kvener i hele landet, og Norske kveners forbund ønsker derfor at retten til kvenskopplæring skal gjelde i hele landet og ikke bare i Troms/Finnmark.

En annen viktig sak for den kvenske minoriteten er at kvensk, som er et anerkjent minoritetsspråk i Norge (siden 2005), heves til nivå 3 i språkpakten. I dag tilhører kvensk nivå 2 i språkpakten, og har i lys av dette et svakere vern enn de samiske språkene som er hevet til nivå 3. Organisasjonen mente at manglende innsats for å heve språket, brukes som argument for å ikke forplikte seg til ytterligere tiltak etter nivå 3.

Representantene opplyste imidlertid om at de kvenske språksentrene er viktige tiltak for å styrke språket.

3.4.2. *Bruken av kvenske stedsnavn*

Rammekonvensjonen artikkel 11 nr.3 påpeker statens forpliktelser etter å «[...] søke å fremvise tradisjonelle stedsnavn, gatenavn og andre topografiske angivelser beregnet på allmennheten, også på minoritetsspråket når det er tilstrekkelig etterspørsel etter slike angivelser».⁴¹ Norske kveners forbund påpekte at de har problemer med å få aksept for å bruke kvenske stedsnavn og hevdet at holdninger blant flere kommuner synes å være til hinder for at kvenske navn tas i bruk og at det skiltes på kvensk.

⁴⁰ Opplæringsloven § 2-7.

⁴¹ Rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter, art. 11 Nr. 3.

3.4.3. Kvensk kirkeråd

Mange blant den kvenske minoriteten har et nært forhold til kirken. Norske kveners forbund tok også opp ønsket om å opprette et eget kvensk kirkeråd.

3.4.4. Norsk-finsk interesseorgan

Det ulike synet blant kvener og norskfinner om det bør satses på utvikling av kvensk språk eller finsk språk ble tydeliggjort i møtet med Norsk-finsk interesseorgan, som hevdet at det er mange i Finnmark som ikke identifiserer seg med det kvenske språket. Representanten for Norsk-finsk interesseorgan mente det ble brukt mye ressurser på kvensk, men at kvensk skriftspråk ikke er forståelig for norskfinner. For dem er finsk det språket norskfinnene har sterkest tilknytning til, ved siden av norsk. I dag er det få som snakker finsk i Finnmark og et reduserende antall elever som velger finsk på skolen.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen
Assisterende direktør

Helle Sanden
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.